

30. Młodszy syn – czy aby na pewno wciąż „marnotrawny”? (Łk 15,11-24) **ks. Wojciech Pikor**

Cele katechetyczne – wymagania ogólne

- analiza i interpretacja pierwszej części przypowieści o miłosiernym ojcu i młodszym z synów (Łk 15,11-24)
- analiza symboliki zawartej w przypowieści Łk 15,11-24
- rozwijanie umiejętności interpretowania tekstów biblijnych z wykorzystaniem tekstów literackich (pieśń) i teologicznych (encyklika)
- rozwijanie umiejętności wyciągania wniosków i budowania krótkich form wypowiedzi na podstawie lektury tekstów
- odkrywanie znaczenia nawrócenia w przeżywaniu relacji z Bogiem

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

- po katechezie uczeń potrafi wyjaśnić, dlaczego określenie „syn marnotrawny” tylko częściowo charakteryzuje młodszego syna z przypowieści Łk 15,11-24
- po katechezie uczeń umie wyjaśnić naturę przemiany, która dokonała się w młodszym synu
- po katechezie uczeń rozumie rolę Bożego miłosierdzia w nawróceniu się grzesznika
- uczeń potrafi wskazać w tekście przypowieści symbolikę odnoszącą się do godności synowskiej młodszego syna

Formy organizacji zajęć: zbiorowa, partnerska, indywidualna

Metody dydaktyczne: czytanie powtarzając zdania, rozmowa kierowana, powiązania, praca z tekstem, połów wartościowych słów, niedokończona historia

Środki dydaktyczne: tekst Łk 15,11-24; formularz pt. „Marnotrawny syn” [zestawia się w nim paralelnie tekst przypowieści i pieśni] (zał. 1); materiały piśmiennicze; Jan Paweł II, *Encyklika o Bożym miłosierdziu „Dives in misericordia”* [30 listopada 1980], Poznań: Pallottinum 1990, nr 6 (zał. 2)

I. W STRONĘ TEKSTU – MARNOTRAWNY, CZYLI JAKI?

Wprowadzenie

Zwyczajowo przypowieść ta jest określana mianem „przypowieści o marnotrawnym synu”. Rodzi się jednak pytanie, czy ten tytuł odpowiada treści historii opowiedzianej przez Jezusa. Nie chodzi tylko o to, że przypowieść ma aż trzech bohaterów – centralną postacią jest ojciec, zaś w drugiej części opowiadania zasadniczą rolę odgrywa starszy syn, który nie chce przyjąć młodszego brata. Samo bowiem określenie młodszego syna mianem „marnotrawnego” jest, w jakimś sensie, redukujące prawdę o nim.

Aktywizacja

Metoda: czytanie powtarzając zdania, rozmowa kierowana

Materiał: tekst Łk 15,11-24

- Spotkanie rozpoczyna się od odczytania pierwszej części przypowieści o miłosiernym ojcu Łk 15,11-24, która mówi o perypetiach młodszego syna. Tekst przypowieści będzie czytany przez kolejnych uczestników. Pierwszy czyta pierwsze zdanie. Drugi czyta (powtarza) pierwsze zdanie i drugie. Trzeci czyta (powtarza) drugie zdanie i trzecie itd. Celem „czytania tekstu powtarzając zdania” jest nie tylko przyswojenie sobie treści przypowieści, ale również wychwycenie kluczowych jej momentów, które odsłaniają się przy konfrontacji różnych spojrzeń na tekst wyrażanych sposobem lektury (rozłożonym akcentami, tonem głosu itd.)
- Po odczytaniu tekstu prowadzący prosi uczniów o **wyjaśnienie wyrażenia „syn marnotrawny”**.

Uwaga

Definicja za Słownikiem języka polskiego [wydanie CD]: „marnotrawny – nieoszczędnie gospodarujący, trwoniący pieniądze lub inne dobra; nieoszczędny, rozrzutny”.

- Po ustaleniu znaczenia tego wyrażenia zostają postawione kolejno pytania, które wyznaczają bieg rozmowy z uczniami moderowanej przez prowadzącego.

Na ile określenie „syn marnotrawny” w pełni opisuje osobę młodszego syna?

to określenie dotyka tylko pierwszej części historii; w trakcie wydarzeń jego osoba ulega zmianie

Jaką postacią jest młodszy syn w opowiadaniu: prostą – w sensie: jego działanie jest jasne, przewidywalne, niezmiennie, czy też złożoną – w sensie: jego działanie ulega zmianie w trakcie historii, jest otwarte na zmianę?

jest postacią złożoną – nie rozumie się jego decyzji opuszczenia domu, jego decyzja o powrocie jest zaskakująca, podobnie jak słowa, które temu towarzyszą

Czego dotyczy zmiana w młodszym synu?

w sensie fizycznym – powrót do domu, w sensie duchowym – poszukiwanie własnej tożsamości, porzuciwszy bycie synem, jest gotów stać się najemnikiem, byle tylko być na powrót w domu

Jakich innych określeń należałoby użyć, by oddać historię młodszego syna?

„nawracający się syn”, „syn odkrywający własną godność”

Puenta

Przypowieść o marnotrawnym synu jest w istocie opowieścią o człowieku poszukującym własnej tożsamości, nawracającym się, by przyjąć na nowo godność syna. W jaki sposób dokonała się ta przemiana? Oto cel naszej analizy Łukaszej przypowieści.

II. W TEKŚCIE BIBLIJNYM – DYNAMIKA PRZEMIANY MŁODSZEGO SYNA

1. JAK DOSZŁO DO NAWRÓCENIA MŁODSZEGO SYNA?

Wprowadzenie

Przypowieść o marnotrawnym synu jest przedmiotem niekończących się interpretacji. Jedną z nich jest popularna w naszym kraju pieśń „Syn marnotrawny”. Jej słowa próbują oddać z jednej strony sytuację syna marnotrawnego, z drugiej zaś strony eksponują postawę ojca wobec niego. Poprzez zestawienie tekstu tej pieśni z przypowieścią będziemy chcieli pogłębić nasze rozumienia przemiany młodszego syna, a zarazem ocenić, na ile jego obraz w pieśni odpowiada temu z przypowieści.

Aktywizacja

Metoda: powiązania

Materiał: formularz pt. „Marnotrawny syn” [zestawia się na nim paralelnie tekst przypowieści i pieśni] (zał. 1); materiały piśmiennicze

Pieśń „Marnotrawny syn”

Pustą, samotną drogą,
Z sercem ciężkim od win
I ze spuszczoną głową
Szedł marnotrawny syn.

Wróć, synu, wróć z daleka,
Wróć, synu, wróć, Ojciec czeka.

I wychodzi na drogę
I wygląda stęskniony
Czy nie wracasz do domu.
Tyle razy odchodzisz
I powracasz skruszony,
A On zawsze dla ciebie
Ma otwarte ramiona.
Synu wróciłeś, tak czekałem.

Wróć, synu, wróć z daleka,
Wróć, synu, wróć, Ojciec czeka.

Roztrwonileś swą miłość,
Z pustym sercem powracasz,
A On tobie przebacza.
I wychodzi naprzeciw
Serce Ojca zbolełe,
Wreszcie, synu, wróciłeś, tak czekałem.

Wróć, synu, wróć z daleka,
Wróć, synu, wróć, Ojciec czeka.
Wróć, jeszcze czas, nie zwlekaj
Jak długo jeszcze każesz czekać.

- Uczniowie pracują w parach. Na otrzymanym formularzu (dobrze, by miał go każdy z uczniów) mają za zadanie:

- a) powiązać słowa pieśni opisujące marnotrawnego syna z odpowiednimi fragmentami przypowieści, które tymi słowami są interpretowane;
- b) zidentyfikować te zdania z pieśni, które odnoszą się do syna marnotrawnego, nie

znajdują bezpośredniego odniesienia do tekstu przypowieści;
 c) wskazać te miejsca w przypowieści, które idą dalej w charakterystyce marnotrawnego syna niż słowa pieśni.

- Powiązania między tekstami uczniowie sygnalizują liniami, wektorami, nad którymi opisują rodzaj powiązania. Elementy, które pozostają bez bezpośredniego powiązania między tekstami, można zaznaczyć w przypowieści i w pieśni różnymi kolorami.

Uwaga

Powiązania wskazane przez uczniów mogą się różnić. Poniżej zostaną zasygnalizowane niektóre fragmenty z punktu b i c, które mają znaczenie dla interpretacji postaci młodszego syna.

ad b)

- „samotna droga” – metafora samotności syna opisana wprost w przypowieści („nikt mu ich nie dawał”);
- „serce ciężkie od win” – przypowieść nie wspomina serca, ale wyznanie syna jest jednoznaczne z uznaniem swej winy;
- „puste serce” – na ile jest puste? A może kryje w sobie pamięć o domu ojca („chleb” = miłość)?
- „skruszony” – tej postawy syna możemy domyślać się z przypowieści;
- „roztrwonileś swą miłość” – w przypowieści mowa o „roztrwonieniu majątku”. Pieśń jednak oddaje coś więcej – syn pozbawił się godności syna.

ad c)

- ww. 13-16 – tylko w przypowieści precyzyjny opis upadku młodszego syna;
- ww. 17-19 – nie tylko uznanie własnej winy; gotowość poniesienia konsekwencji swoich czynów – degradacji do rangi najemnika; świadomość, iż zgrzeszył nie tylko przeciw ojcu, ale też Bogu (złamał IV przykazanie?);
- opis przyjęcia syna przez ojca jest w pieśni obecny tylko domyślnie.

- Po zakończeniu pracy wspólne omówienie wyników. Prowadzący zwraca uwagę na elementy wymagające dopowiedzenia.

Puenta

Przemiana młodszego syna nastąpiła nie tylko pod wpływem doświadczenia totalnego upadku. Z jego słów uznania swojego grzechu przebija wyraźnie pamięć o domu ojca, o chlebie, który jest tam do sytości dla najemników. Mimo że utracił majątek, zaprzepaścił swoją godność syna, nie zapomniał o dobroci i miłości ojca, które wyzwalały w nim decyzję o nawróceniu.

2. RADOŚĆ Z NAWRACAJĄCEGO SIĘ GRZESZNIKA

Wprowadzenie

Jezus opowiada przypowieść o marnotrawnym synu faryzeuszom i uczonym w Piśmie, którzy są oburzeni tym, że dopuszcza On do siebie grzeszników i celników (por. Łk 15,1-2). Odpowiadając na te zarzuty, Jezus przedstawia trzy przypowieści: ta obecnie analizowana poprzedzona jest przypowieścią o pasterzu poszukującym zagubionej owcy i o kobiecie szukającej zapodziejanej drachmy (por. Łk 15,4-10). Te dwie przypowieści służą podkreśleniu przez Jezusa radości, którą przeżywa Pan Bóg w chwili, gdy grzesznik podejmuje decyzję o nawróceniu i przemianie (por. Łk 15,7.10). O tej radości jest mowa również w przypowieści o marnotrawnym synu – w postawie bowiem jego ojca możemy dostrzec postawę Pana Boga wobec nawracającego się grzesznika.

Aktywizacja

Metoda: praca z tekstem, połów wartościowych słów

Materiał: Jan Paweł II, *Encyklika o Bożym miłosierdziu „Dives in misericordia”* [30 listopada 1980], Poznań: Pallottinum 1990, nr 6 (zał. 2)

**Jan Paweł II, *Encyklika o Bożym miłosierdziu „Dives in misericordia”*, nr 6
(fragmenty)**

[...] Ojciec marnotrawnego syna *jest wierny swojemu ojcostwu, wierny tej swojej miłości*, którą obdarzał go jako syna. Ta wierność wyraża się w przypowieści nie tylko natychmiastową gotowością przyjęcia go do domu, gdy wraca roztrwoniwszy majątek. Wyraża się ona jeszcze pełniej ową radością, owym tak szczodrym obdarowaniem marnotrawcy po powrocie, że to aż budzi sprzeciw i zazdrość starszego brata, który nigdy nie odszedł od Ojca i nie porzucił jego domu.

Ta wierność samemu sobie ze strony ojca [...] znajduje równocześnie szczególny wyraz uczuciowy. Czytamy, że skoro tylko ojciec ujrzał wracającego do domu marnotrawnego syna, *„wzruszył się głęboko, wybiegł naprzeciw niego, rzucił mu się na szyję i ucałował go”* (Łk 15, 20). Ów ojciec niewątpliwie działa pod wpływem głębokiego uczucia i tym się również tłumaczy jego szczodrość wobec syna, która tak oburzyła starszego brata. Jednakże podstaw do owego wzruszenia należy szukać głębiej. Oto ojciec jest świadom, że ocalone zostało zasadnicze dobro: dobro człowieczeństwa jego syna. Wprawdzie zmarnował majątek, ale *człowieczeństwo ocalało*. Co więcej, zostało ono jakby *odnalezione na nowo*. [...] Owa ojcovska wierność sobie jest całkowicie skoncentrowana na człowieczeństwie utraconego syna, na jego godności. Radosne wzruszenie w chwili jego powrotu do domu tym nade wszystko się tłumaczy.

[...] Miłość do syna, która wynika z samej istoty ojcostwa, niejako skazuje ojca na troskę o godność syna. Troska ta jest miarą jego miłości. [...] *Miłosierdzie* – tak jak przedstawił je Chrystus w przypowieści o synu marnotrawnym – ma *wewnętrzny kształt* takiej *miłości*, tej, którą w języku Nowego Testamentu nazwano *agape*. Miłość taka zdolna jest do pochylenia się nad każdym synem marnotrawnym, nad każdą ludzką nędzą, nade wszystko zaś nad nędzą moralną, nad grzechem. Kiedy zaś to czyni, ów, który doznaje miłosierdzia, nie czuje się poniżony, ale odnaleziony i „dowartościowany”. Ojciec ukazuje mu nade wszystko radość z tego, że „się odnalazł”, z tego, że „ożył”. A ta radość

wskazuje na dobro nienaruszone: przecież syn, nawet i marnotrawny, nie przestał być rzeczywistym synem swego ojca; wskazuje także na dobro odnalezione z powrotem: takim dobrem był w wypadku marnotrawnego syna powrót do prawdy o sobie samym.

[...] Nieraz [...] *dostrzegamy w miłosierdziu nade wszystko stosunek nierówności* pomiędzy tym, kto je okazuje, a tym, który go doznaje. I z kolei gotowi jesteśmy wyciągnąć wniosek, że miłosierdzie uwłacza temu, kto go doznaje, że uwłacza godności człowieka. Przypowieść o synu marnotrawnym uświadamia nam, że *jest inaczej*: relacja miłosierdzia opiera się na wspólnym przeżyciu tego dobra, jakim jest człowiek, na wspólnym doświadczeniu tej godności, jaka jest jemu właściwa. To wspólne doświadczenie sprawia, że syn marnotrawny zaczyna widzieć siebie i swoje czyny w całej prawdzie (takie widzenie w prawdzie jest autentyczną pokorą); dla ojca zaś właśnie z tego powodu staje się on dobrem szczególnym: tak bardzo widzi to dobro, które się dokonało na skutek ukrytego promieniowania prawdy i miłości, że jak gdyby zapomina o całym złu, którego przedtem dopuścił się syn.

- Uczniowie pracują w parach. Otrzymują fragment encykliki Jana Pawła II *Dives in misericordia*, w którym Papież poprzez analizę postaci ojca z przypowieści odsłania prawdę o miłości Boga Ojca do grzesznika. Zadaniem uczniów jest znalezienie w tym tekście zdań, które wyjaśniałyby:

- a) wzruszenie ojca na widok powracającego syna (por. w. 20),
 a) szczodrość ojca wobec niego (por. w. 22),
 b) słowa ojca tłumaczące jego radość: syn „znów ożył [...], odnalazł się” (w. 24).

ad a)

wzruszenie jako wyraz wierności ojca swemu ojcostwu, swojej miłości do syna; radość z człowieczeństwa syna, które ocalało

ad b)

szczodrość jako „dowartościowanie” syna, jako wprowadzenie go we wspólne przeżywanie dobra, jakim jest jego godność syna

ad c)

„ożył i odnalazł się” – poprzez odkrycie swojego synostwa, swojej godności syna, poprzez „powrót do prawdy o sobie”, której zaprzeczył porzucając dom rodzinny

- Po zakończeniu pracy wspólne omówienie wyników. Prowadzący zwraca uwagę na elementy wymagające dopowiedzenia.

Puenta

Postępowanie ojca z przypowieści jest obrazem miłości Boga Ojca do grzesznika. Ta miłość jest miłosierdziem, które w przebaczeniu podnosi grzesznika i doprowadza go do przyjęcia na powrót daru synostwa. Grzesznik, podobnie jak syn marnotrawny, nigdy nie przestaje być dzieckiem miłowanym przez Boga. Nawrócenie jest owocem miłości Boga, która na nowo

zostaje odkryta, uświadomiona przez grzesznika. Synostwo nie zostało utracone – one dzięki Bożemu miłosierdziu zostaje „wydobyte spod wszelkich nawarstwień zła, które jest w świecie i w człowieku” (Jan Paweł II, *Dives in misericordia*, nr 6).

III. Z TEKSTU BIBLIJNEGO W ŻYCIE – NAWRÓCONY SYN

Wprowadzenie

Nasze spotkanie zaczęliśmy od analizy wyrażenia „syn marnotrawny”. Okryliśmy, że to określenie nie oddaje do końca prawdy o nim, gdyż przypowieść zapisuje historię jego nawrócenia i przemiany. Uważny czytelnik może jednak powiedzieć, że przypowieść jest jednak w jakimś sensie niedokończona. Nic bowiem nie mówi się o reakcji młodszego syna na to, jak został przyjęty przez ojca. Nic nie mówi się o jego postawie po powrocie do domu. Na zakończeniu wejdziemy w rolę młodszego syna, by dopisać dalszy ciąg jego historii życia.

Aktywizacja

Metoda: niedokończona historia

- Uczniowie pracują już indywidualnie. Ich zadaniem jest dopisanie dalszego ciągu przypowieści, w którym poznalibyśmy, co wydarzyło się dalej z młodszym synem. Owo „dalej” może ograniczyć się do punktu czasowego samego przyjęcia, ale może też wybiec w przyszłość.

Uwaga

Jezus nie kończy swojej przypowieści w w. 24, gdyż kontynuuje ją, opowiadając historię starszego syna, który odmawia przyjęcia swego młodszego brata. Dopisywane przez uczniów opowiadanie może zatem podjąć również wątek relacji między dwoma braćmi.

- W zależności od czasu, jaki pozostaje do dyspozycji na spotkaniu, ta aktywizacja może być zaproponowana jako zadanie domowe.